

Håkon Austbø 70: Feirer og feires med Maurice Ravels samlede Gullgruve

JUBILEUM

Håkon Austbø
«Maurice Ravel: Complete Works For Piano Solo»
Simax Classics/Musikkoperatørene

Håkon Austbø fyller 70 år, og det feirer han sammen med Simax gjennom å gi ut en dobbeltplate med Ravels samlede verk for klaver. Plateindustrien og den harde konkurransen mellom musikere har

skapt en likeretning i den klassiske musikkverdenen der det er vanskelig å skille musikere fra hverandre. Austbø er imidlertid en sjelden musiker, som har utviklet en helt egen stemme med sin klang- og tidsbehandling. Dette gjør at vi vil lytte til ham og ta ham på alvor også om ytterligere 70 år.

Det begynner å bli en stund siden 1963, da han var solist med Harmoniens orkester. Året etter holdt han sin debutkonsert. Såkalte debutkonserter var vesentlige offentlige handlinger der spesielt talentfulle musikere viste seg opp for allmennheten, og de la seg også til bedømmelse av kritikerkorpset som den gang hadde fotfeste overalt i dagspressen. Selveste Reimar Riefeling gjorde allerede den gang leserne oppmerksomme på Austbøs affinitet til Ravel. Austbø utdannet seg i Paris, og deretter vant han en rekke

priser som førte til en imponerende internasjonal karriere. Han har stort sett bodd i Nederland, før han i 2005 kom tilbake til Norge. Han fikk et klaverprofessorat i Stavanger i 2007 og har ved Norges musikkhøgskole gjennomført et stort kunstnerisk utviklingsarbeid, altså kunstens mot-svarighet til forskning, under den samlende tittelen «Den tenkende musiker».

Jeg vet ikke om den gjeveste prisen han har vunnet var Den internasjonale Messiaen-konkurranse for samtidsmusikk i 1971. Prisen er imidlertid mest betegnende for hans kunstneriske virke. For meg er Austbø synonymt med Messiaen, og hans innspillinger vil bli stående som referanseinnspillinger. Messiaens mest sentrale klaververk er *Vingt Regards sur l'enfant-Jésus*, og Austbøs innspilling fra 1994 er min desiderte favoritt, og en av platene selskapet Naxos burde være mest stolte av i hele katalogen sin.

Det mest grunnleggende med klang er å beherske dynamikken. Det gjelder eksempelvis i førstesats av *Vingt Regards*, den som handler om *Faderens blick på Jesus-barnet*. Der hver av de enkelte, ganske tykke akkordene skal balanseres for å få sin unike farge. De skal perfektioneres «vertikalt», altså slik en enkelt akkord står der og da i tida. Men de skal også inngå i en horisontal framdrift, i et musikalsk forløp som eksempelvis kan bevege seg gradvis fra noe svakt til noe litt sterkere. Å få musikken til å leve handler imidlertid om mye mer enn en dynamisk forandring. Det handler om å lage ørsmå variasjoner i fargene i de enkelte akkordene. Slik handler framdriften ikke bare om en dynamisk utvikling, men om en utlegning av en fargepalett. I denne satsen er det av ytterste betydning at alt skjer med minste mulige fargeforandring. Ikke noe får stikke ut, fordi satsen symboliserer evigheten, og dens uttrykk må gi inntrykk av å tegne noe uforanderlig.

Messiaens rytmikk er også særegen og passer Austbøs uttrykk godt. Til forskjell fra Darmstadt-modernistene var Messiaens rytmikk ofte basert på grunnleggende og enkle elementer, som en underdeling på to og tre (grovt forenklet, for Messiaen gjorde også mye som ikke passer dette mønstret). Sammensetningen var imidlertid meget komplisert, men hans musikk

har likevel en nærmest firkantet enkelhet i rytmen. Altfor ofte har jeg hørt rytmer maskeres av rubato, altså av avvik i tid, som ikke skyldes musikalske grunner, men at musikeren trenger tid for rekke å spille alle tonene. Men jeg skjønner at de fleste tar tida til hjelp. Messiaens løp kan gå rasende raskt samtidig som det ligger helt ulogisk i hånden. Enda verre blir det når akkorder skal parallellføres. Hver akkord er så tett at en med middels gode notekunnskaper må bruke titalls sekunder på å plassere en finger av gangen på tangentene for å spille en enkelt akkord.

Austbø har imidlertid internalisert Messiaens tonespråk slik at han ikke bare respekterer de høye kravene komponisten stiller, men også får til å spille med et musikalsk overskudd som høres lekent ut. Legg dessuten til at Messiaen var en komponist som ofte skrev i blokker. Han la ut en tanke, ofte med en helt egen farge og rytme, og så kommer en helt annen farge og et annet rytmisk landskap etter bare en takt eller et sekund. Slikt kan lett falle i stykker, men Austbø holder det sammen forbilledlig.

Et sted i dette virtuoseriet av forskjellig balanserte klanger og i mylderet av teksturer framtrer noe av det mest sentrale ved Messiaen, nemlig hans synestesi, eller tenkning i farger. Austbø har bokstavelig talt vært opptatt av farge i musikk. Han var pådriver for å skape en autentisk fargestemme til fargeorgelet i Alexandr Skrjabins *Prometheus*, og ikke minst har Austbø laget fargeanimasjoner til Messiaens musikk. Animasjonene viser fargene Messiaen så for sitt indre øye da han hørte toner, og som han baserte musikken sin på.

En av de tydeligste musikalske stemmene som noensinne har kommet fra Norge.

Farger er også i mer billedlig bemerkelse noe av det utmerkende for Austbø som kunstner. Det er når han spiller klangkomponister, som nevnte Skrjabin og Messiaen, eller Debussy og nå Ravel, som han er på sitt beste. *Le Gibet*, andresatsen av Ravels

KONGSBERG-GUTT: Med studier i Paris, New York

Gaspard de la nuit, består av mørke akkorder og kan lett klinge som et altfor enkelt karakterstykke med mørk karakter. Austbø finner derimot rike nyanser i denne tilsynelatende ensartede mørke fargepaletten. Hver nyanse av det svarte eller grå eller brune har sine helt distinkte karakterer. Tankene går lett til bildekunstnere som mediterte over enkelte farger, som tidlig Picasso eller Mark Rothko, eller hvorfor ikke de mørke tonene i Caravaggios malerier.

Jeg tenkte også på om jeg kanskje måtte arrestere Austbø for manglende tekniske ferdigheter. For det er tross alt hans 70-årsdag vi feirer. Og jeg finner noen klanglige

80 år siden Krystallnatten

Oslo domkirke

fredag 9. november kl. 19.30

Fri inngang -

innsamling til inntekt for Amnesty International

Ståle Kleiberg:
Requiem
for the victims of
Nazi persecution

Oslo Domkor
Orkesterkollektivet

Berit Solset, sopran | Helena Rasker, alt

Lars Johansson Brissman, bass

Vivianne Sydnes, dirigent

ede verk for solo klaver.

York og München – og i mange år bosatt i Nederland.

FOTO: MORTEN KROGVOLD

ujevnheter i de første akkordene av *Gaspard de la nuit*, og noen raske tonegjentagelser kunne kanskje også vært mer presise, i alle fall om det hele ble spilt med en maskin. Men når han stort sett kaster i vei kaskader av løp og tykke akkorder som tar tak i kroppen, som om han spilte Liszt, men på fransk jord og med de messiaenske kastene mellom karakterer, da kan jeg ikke annet enn å se ujevnheter som skjønnhetsflekker som løfter tolkningen.

Så er det Austbøs måte å tenke rytme. Jeg kjenner igjen firkantetheten jeg snakket om i Messiaens musikk som internalisert i Austbøs fortolkninger. Det gjør at

jeg kanskje ikke setter Austbø aller høyest i romantisk repertoar, men han får det til å svinge så overbevisende i *Alborada del gracioso* at jeg lurar på om han må ha bodd i Spania og også utviklet seg som danser på høyt nivå.

Ja, Håkon Austbø er en av de tydeligste musikalske stemmene som noensinne har kommet fra Norge. Hans innspilling av Ravels samlede klaververk er en gullgruve av innfall. Den er et tolkningsdokument som fortjener inngående studier med dine og mine ører. Og husk også å plukke med deg hans innspilling av *Vingt Regards* når du er i platebutikken.

Magnus Andersson
musikk@klassekampen.no

ANDERS JERKER DAHLIN: Et godt gjenhør for vår utsendte i Aulaen.

FOTO: JØRN PEDERSEN

Med hold i siden

FESTIVAL

Oslo Early

Åpningskonsert med Barokkanerne, Alfredo Bernardini (oboe og ledelse), Anders Jerker Dahlin (tenor)

Universitetets aula, Oslo, 25. oktober

De aller mest spennende nyvinningene på fortolkningens område skjer med tidligmusikken. Dermed er det sannelig på tide at Oslo får en egen festival for å feire temaet. Oslo Early går av stabelen for tredje gang i år, men den føles litt ufortjent bortgjemt i hovedstadens mylder av konserter. På åpningskonserten var det oboisten Alfredo Bernardini som ledet Barokkanerne. Konseptet var gøy. De hadde skapt en imaginær og konsertant opera, gjennom å sette sammen ensemblesatser, samt arier som tenoren Anders Jerker Dahlin sang.

«Operaen» ble bundet sammen av cembalisten og presentatøren Christian Kjos, som begynte med å etablere kveldens helt og protagonist, gjennom å referere til Händels opera *Rinaldo* (skal selvfølgelig være *Rinaldo*), urframført på Old Trafford av «Manchester Divided». Så fulgte vi helten til bryggfest, via et nattlig eventyr som sluttet med så mye ungdommelig synd (fra Purcells *The Fairy-Queen*) at protagonisten var tvunget til å bekjenne sine synder til teksten «Jeg stakarslige menneske, jeg syndens slave» (J.S. Bachs *Kantate* 55). Protagonen gikk i krig, havnet i fengsel, de måtte ha en storm-scene i operaen

sin, og til slutt fikk alt en lykkelig slutt.

Likevel er det klangen av musikken vi kom for, og det begynte på topp. Barokkanerne spilte virtuost, det svingte, enkeltstemmer kom fram fordi de spilte klart, og hver figur i teksturen av tydelig var utarbeidet. Men om orkestret var Manchester Divided gikk de ut med fem spisser som fikk hold i siden etter ouverturen. De enklere akkompagnerende avsnittene var ikke like nyanserte. De spilte generelt med barokk-schwung, men nyansene manglet, og dermed

Anders Jerker Dahlin har en usedvanlig lys og vakker tenor.

var det vanskelig å bli helt rørt av denne musikken som tross alt er mangefasettert til tusen. Men backene holdt stand, spissene fikk hvilt seg, og senere lo jeg meg skakk av de skeive rytmene i Telemanns *Wassermusik* og av de raske løpene i Rameaus *Pigmalion*.

Solisten var altså Anders Jerker Dahlin, og han har en usedvanlig lys og vakker tenor. Ja, hans klang er så pass unik at han fikk store internasjonale oppdrag lenge før jeg tenkte at han hadde noe annet å komme med musikalsk enn nettopp lyden av seg selv. Men han har modnet og utvi-

klet seg, og nå former han melodiske løp på en retorisk måte som stort sett ingen sangere får til, bare instrumentallister. Dessuten har han en rekke andre klangfarger å spille på, alt fra en mye dype-re tenor med solid vibrato, via et snakkende mellomregister, til en høyde som hører guttesopranene til. Han kommer også nært på publikum gjennom å være en skuespiller til fingerspissene. Likevel, det viktigste aspektet av nærheten kommer av hans rike musisering. Dahlin var et godt gjensyn for undertegnede.

Barokkanerne er landets ledende orkester for tidligmusikk, men det er altfor ujevnt for å sette Oslo på den internasjonale scenen for tidligmusikkbevegelsen. Ellers har festivalen invitert en rekke internasjonale solister, samt ensemblene Collegium Musicum Riga og Ensemble Dialoghi. Jeg er meget positivt innstilt til de sistnevnte prosjekt, nemlig å trekke fram mer teatraliske sider av Mozart og Beethovens musikk. Skal jeg dømme av deres nylige platedebut på Harmonia Mundi, har de imidlertid mer humor enn finesse, og de trenger begge deler.

For øvrig er festivalen også ansvarlige for Vikingbarokk, et prosjekt der 400 unge musikere spiller med musikere fra Barokkanerne, Finsk Barokkorkester og musikere fra Island. Fremført som en slags satellitt-konsert, i Oslo 11. november parallelt med konserter i Helsinki og Reykjavik.

Magnus Andersson
musikk@klassekampen.no